

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

NAGY ENERGIA SŰRŰSÉGŰ HEGESZTÉSI ELJÁRÁSOK

Dr. Palotás Béla

Mechanikai Technológia és Anyagszerkezet-tani Tanszék

Elektronsugaras hegesztés

- A katódból kilépő elektronokat vákuumban nagyfeszültségű térrel felgyorsítjuk.
- Az anóddal azonos potenciálra kapcsolt munkadarab felületébe ütköző elektronok lefékeződve adják át az energiájukat.
- A nagy energia sűrűségnek (10^8 W/cm^2) köszönhetően a fém megolvad és elgőzölög, így tud mélyülni a varrat.

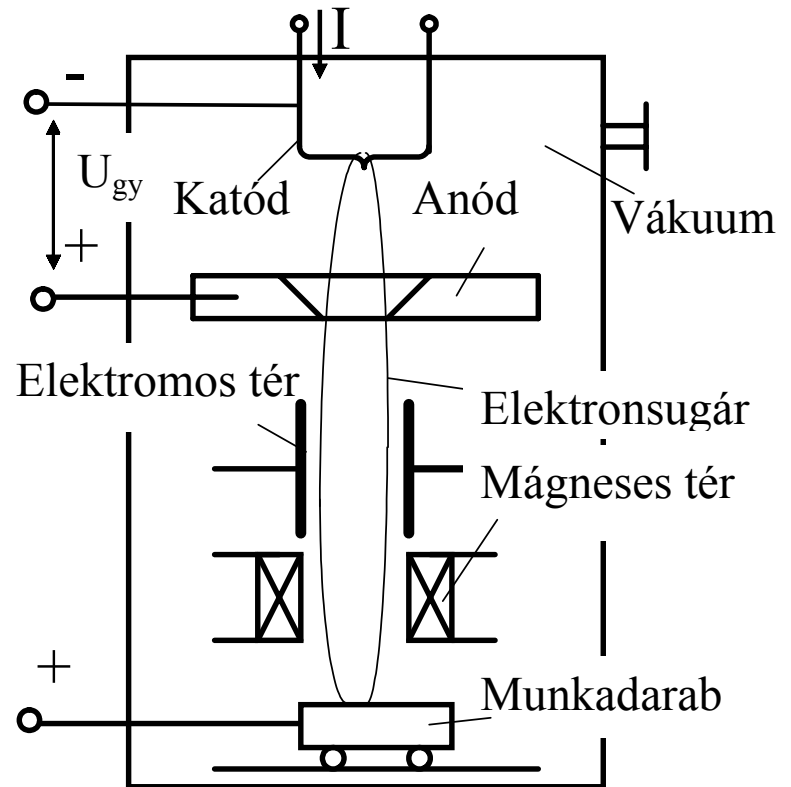

Az elektronsugaras berendezés felépítése

- Az elektron az elektromos térrel nagy energia szintre gyorsítható fel.
- Az elektron sebessége:

$$\frac{v_e^2 m}{2} = U_{gy} e_0$$

$$v_e \approx 600\sqrt{U} \text{ km/s}$$

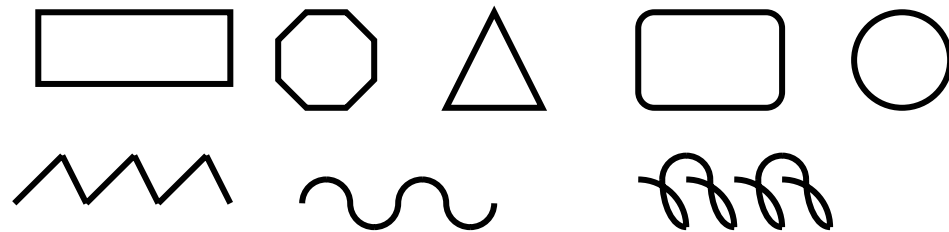

Az elektronsugár fókuszálható és mozgatható

- Mágneses térben a mozgó elektronra erő hat:

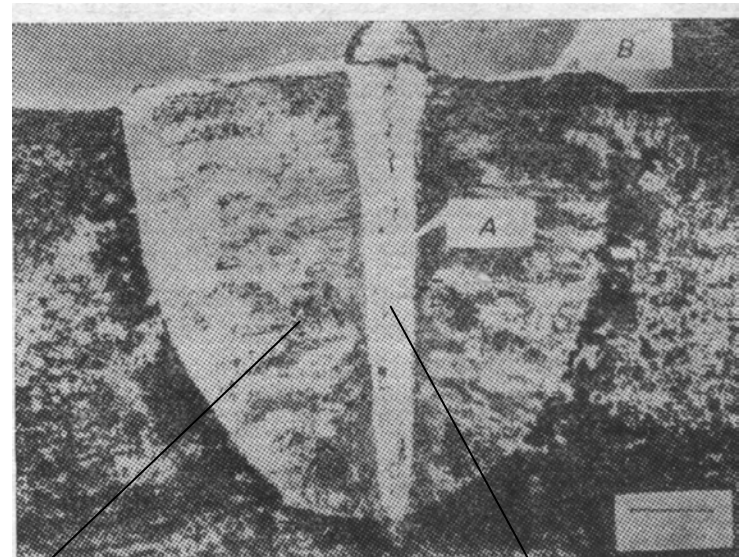
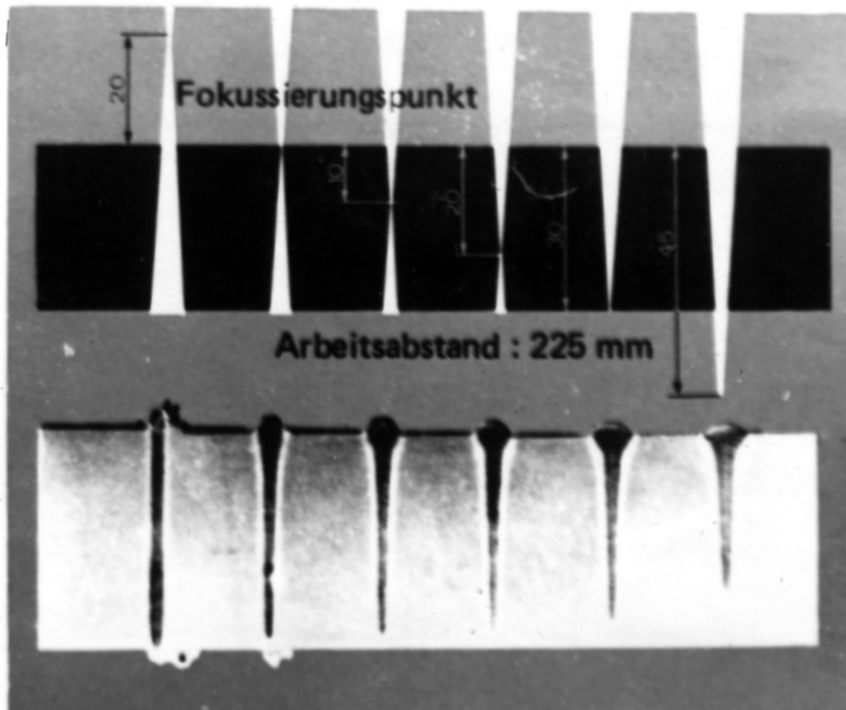
$$\vec{F} = e(\vec{v} \times \vec{B})$$

- A sugármozgatás lehetőségei:

Számos alakzatban mozgatható az elektronsugár.

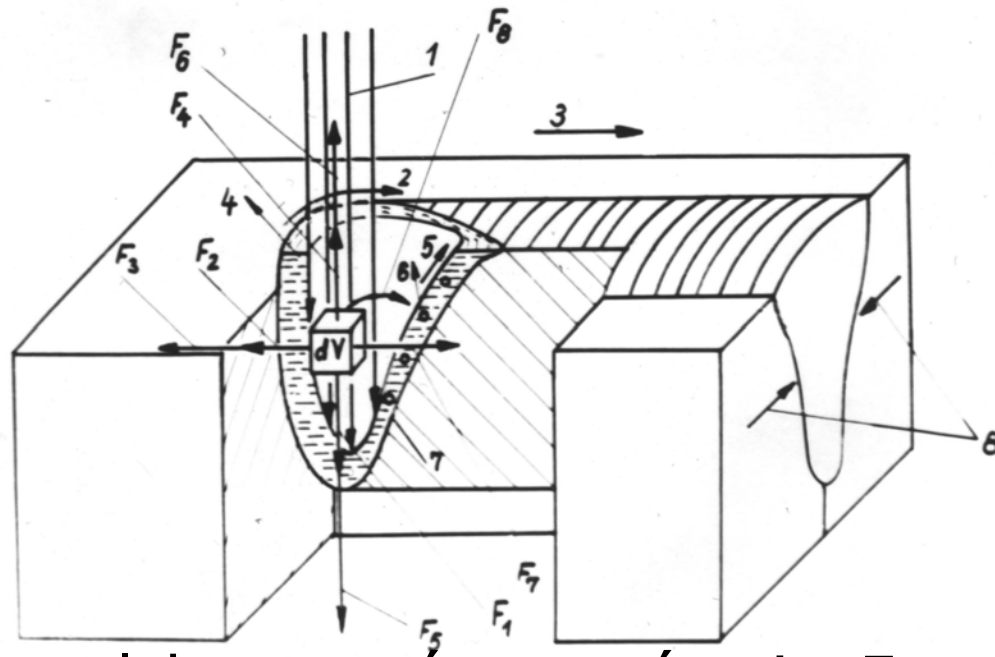
A varrat alakja a fókusz távolsággal változtatható

AWI-hegesztés

Elektronsugaras hegesztés

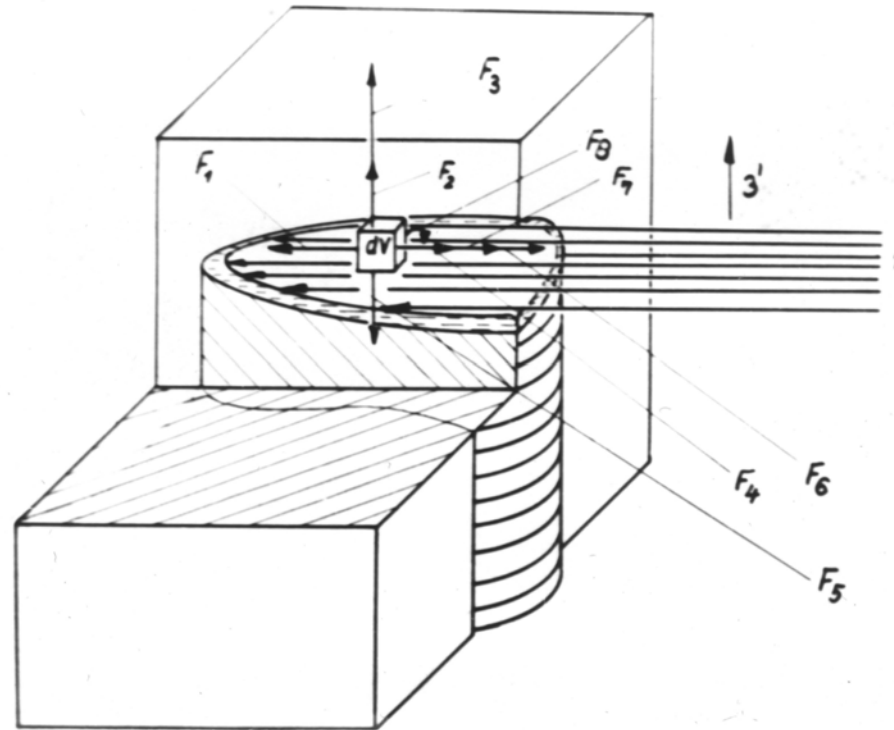
Függőleges elektronsugár alkalmazása

Függőleges sugárnál, ha a nehézségi erő (F_5) meghaladja a hőkapilláris erőt (F_6) az ömledék bezáródik, a varrat nem mélyül.

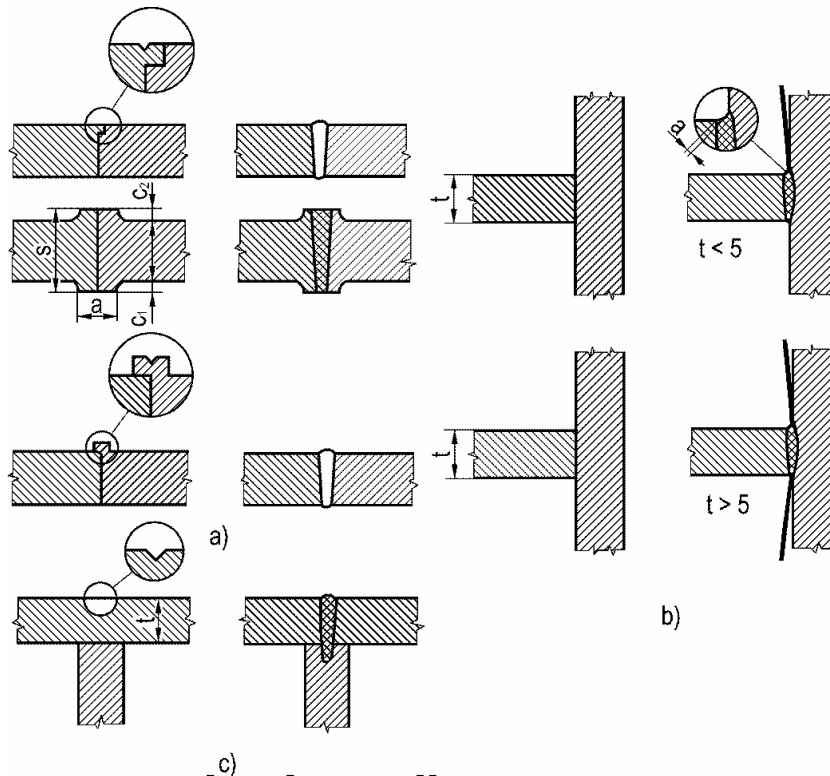
F_1 : az elektronsugár nyomóereje, F_2 : a párolgó atomok nyomóereje, F_3 : a hidrosztatikus nyomóerő, F_4 : a felületi feszültségi erő, F_5 : a nehézségi erő, F_6 : hőkapilláris erő, F_7 : az ömledék statikus nyomóereje, F_8 : a vízszintes hőkap. erő

Vízszintes elektronsugár alkalmazása

Vízszintes sugárnál a nehézségi erő és a hőkapilláris erő iránya eltérő, így a varrat a nehézségi erőtől függetlenül mélyül.

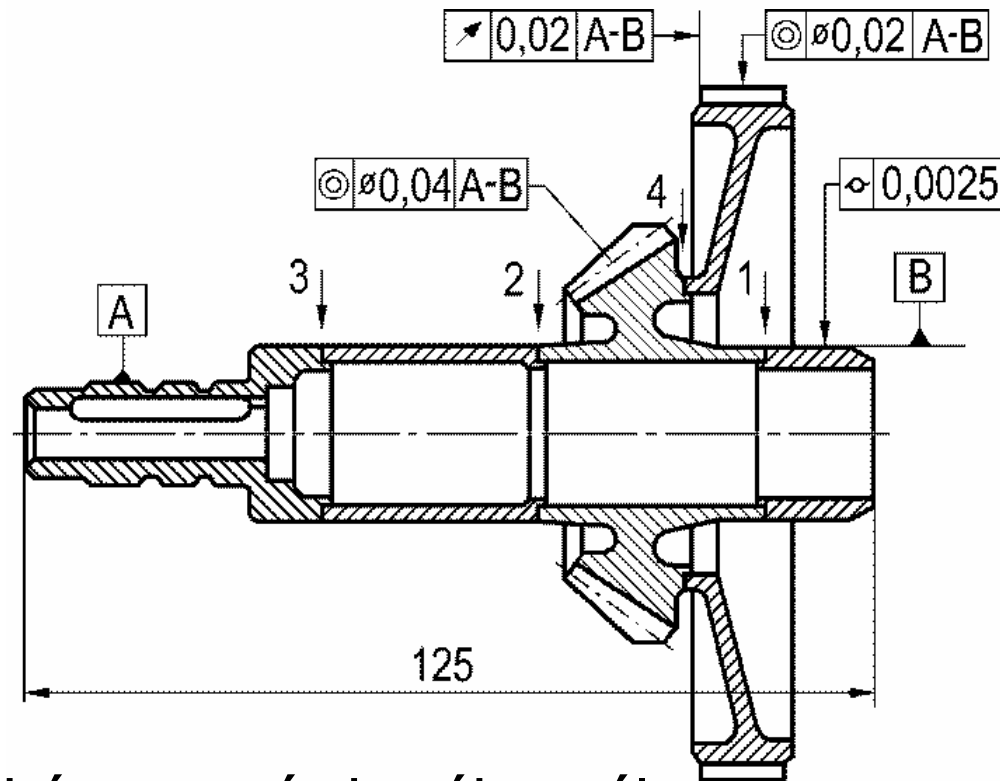
Tipikus kötések

Mély beolvadású varratok készíthetők, különleges esetekben és más eljárással nem hozzáférhető helyeken is alkalmazható.

Csoport fogaskerekek gyártása

Az egyes elemek készre gyárthatók, utólagos megmunkálásra nincs szükség, csak demagnetizálni kell hegesztés után.

Hegesztési paraméterek

- $I_k = 5 \dots 500 \text{ mA}$ (katódáram)
- $U_{gy} = 30 \dots 150 \text{ kV}$ (gyorsító feszültség)
- $V_{heg} = 100 \dots 4800 \text{ mm/min}$
- $P_{sugár} = 1 \dots 60 \text{ kW}$ (sugár teljesítmény)
- $p_{kamra} = 10^{-4} \text{ bar.}$

Az elektronsugaras hegesztés alkalmazása

- Minden anyag hegeszthető.
- Vákuum alkalmazásával a fémek tisztulnak, nagyon jó minőségű kötések készíthetők.
- A varrat alak igen kedvező.
- Elméletileg az ipar minden területén alkalmazható.
- Különleges esetben is megoldás lehet.
- „Bennszülött” darabok is hegeszthetők.
- Kerámiák és fémek is köthetők.
- Kész darabok elhúzóadás nélkül hegeszthetők.
- A vákuum kamra mérete alkalmazási korlátot jelent.
- Levegőre kiléptetett elektronsugár teljesítménye csak korlátozott alkalmazási lehetőséget jelent.

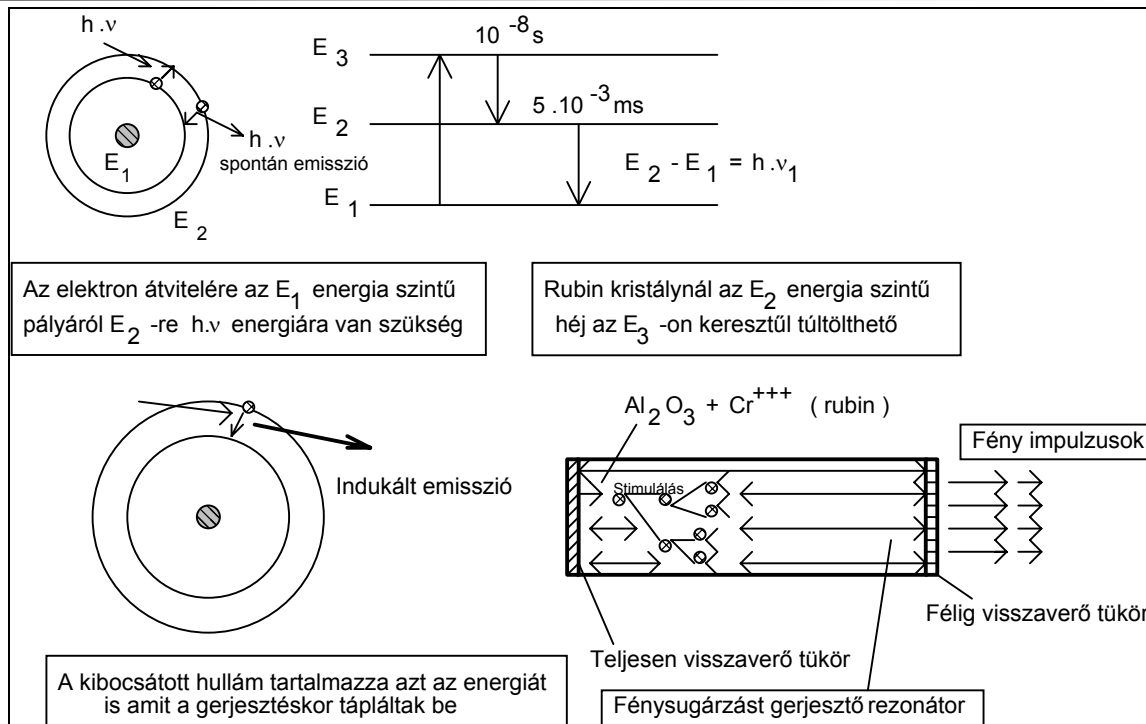

Lézer hegesztés és vágás

- LASER = Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation (Fényerősítés gerjesztett sugárzás által).
- A lézer sugár koherens és monokromatikus fénysugárzás.
- A lézer fény jól fókuszálható, a legnagyobb energiasűrűségű energiaforrás, mind hegesztésre, mind vágásra és egyéb megmunkálásokra (felületi edzés, felületi ötvözés, felületi érdesítés stb.) alkalmazható.

A lézerfény előállítása

Adott energiaszinten levő elektront, ha egy magasabb energiaszintű pályára visszük át (energia befektetéssel), az elektron visszatér a stabil pályájára, közben energiát sugároz ki.

A lézer sugár előállítása

- A sugárzás azonos hullámhosszú fény kibocsátását jelenti.
- Rubin kristálynál a Cr – ionok hozhatók gerjesztett állapotba.
- A gerjesztést fénnyel hozzuk létre, az indukált emisszió során egyre több és több ion kerül gerjesztett állapotba.
- Az inverzió állapota érhető el, - ilyenkor az ionok több mint 50 %-a kerül gerjesztett állapotba – és a lézerfényt kisugározza a lézer-aktív anyag.
- A tükrök között egyre erősebb fénysugár jön létre, a félig áteresztő tükör egy energiaszint fölött átereszti a fényt.
- A fénysugarat fókuszálva, nagy energiaszint (10^9 W/cm²) érhető el, ez gyakorlatilag minden anyag megolvasztására felhasználható.

Lézer hegesztés, lézer vágás

- Hegesztést és vágást gyakran együtt alkalmazzák. Térbeli darabok kivágása után a hegesztés azonnal elvégezhető (pl. autóipar).
- Hegesztésre az elektrotechnika, elektronika alkalmazza.
- Huzalok, érintkezők egyszerűen hegeszthetők, sőt a mikroprocesszor gyártásban a fémhuzalok a félvezető kristályokhoz hegeszthetők.
- Vékony daraboknál átlapolt kötések, peremvarratos kötések készíthetők.
- Huzalok keresztezett kötése, párhuzamos kötése készíthető el. Huzalok lemezekre hegeszthetők fel.

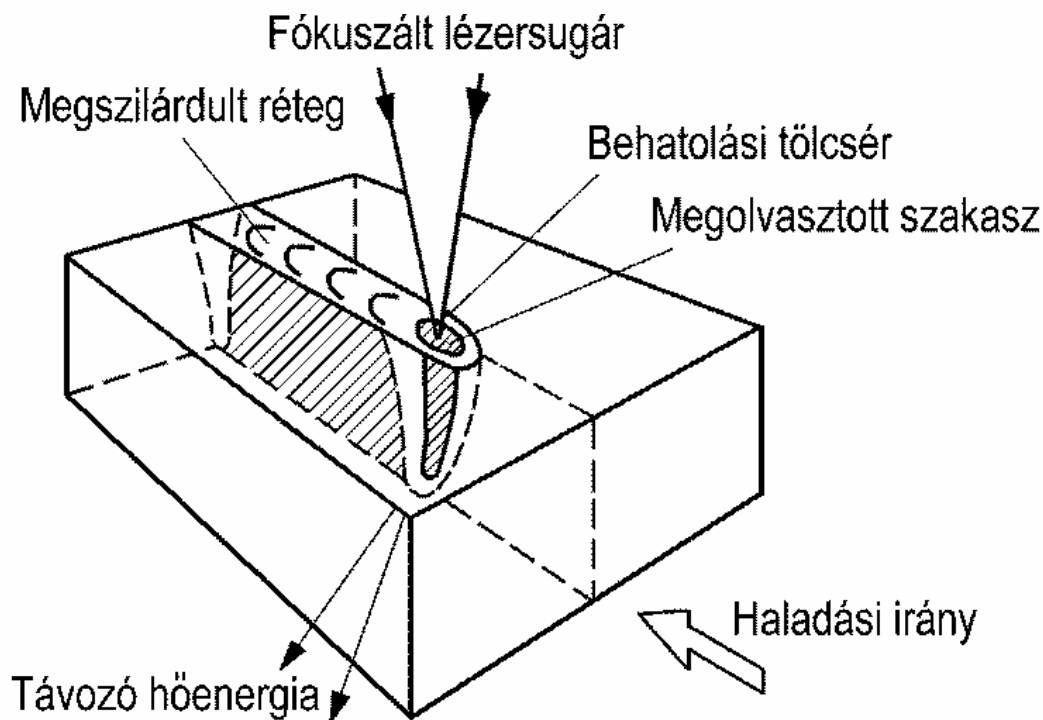
Hegesztés és vágás

A hegesztési és vágási alkalmazás közötti különbség az energiaszintben illetve a fókuszálás helye között van.

Mély beolvadású hegesztés

„Mélyvarratos” kötéseknél a „kulcslyuk” kialakulása biztosítja a gyökhiba mentes kötés kialakulását. 20 mm beolvadási mélység is elérhető.

A lézerefény visszaverődése

- Sokszor okoz problémát lézernél a fénysugár visszaverődése.
- Sokszor külön feketítik a darabokat, hogy növeljék a fény abszorpcióját.
- A fénysugár visszaverődése függ a hullámhossztól, a felületi érdességtől és az anyagminőségtől.
- A kisebb hullámhossz esetén jobb az abszorpció.

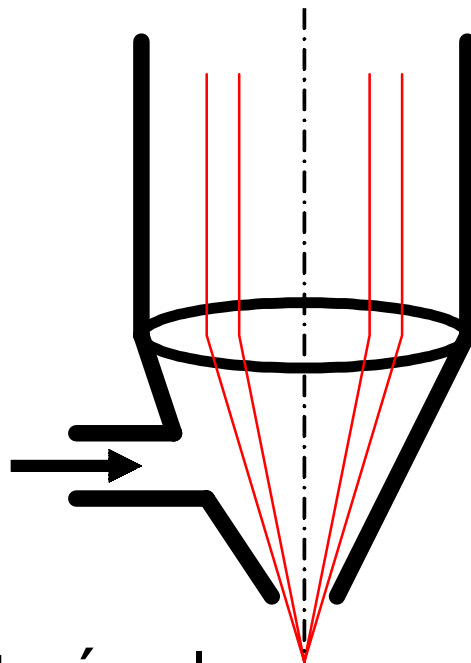
Lézer vágás

- Vágásnál az anyagot megolvasztjuk és elgőzöltetjük.
- A vágásnál gázzal fúvatják ki az elpárologtatott anyagokat.

A lézer vágással nagy pontosság érhető el

Inert
gáz

Általában inert gázzal fúvatják ki az elpárolgott anyagokat.

Bonyolult alakzatok is kivághatók.

Lézer berendezések

- A lézerek fajtái:

- Szilárdtest lézerek
- Diódás lézerek
- Gázlézerek

- *Szilárd-test lézer:*

- Rubin lézer
- Nd - YAG lézer
- Nd – üveg lézer

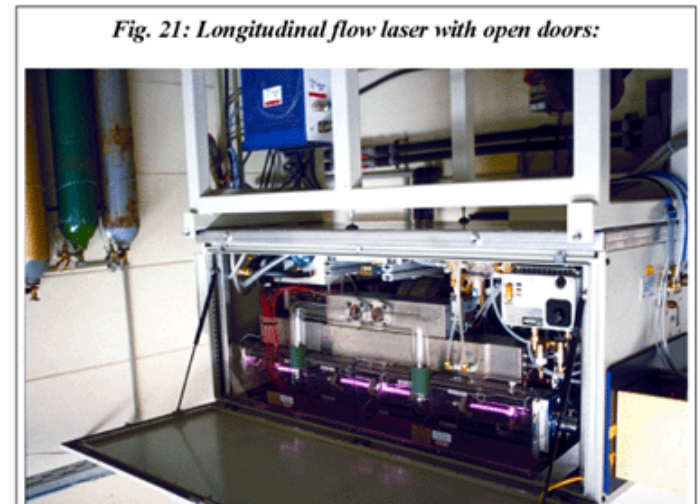
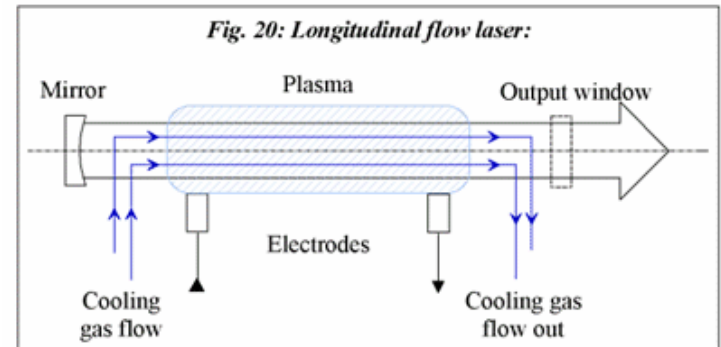
- *Diódás lézerek:*

- Napjainkban már ipari felhasználásra is készülnek félvezető kristályokból lézerek. Elérték már a 40 %-s hatásfokot is.
- A diódás lézerek nagyon gyorsan fejlődnek, mind hegesztésre, mind vágásra használják.

Főleg hegesztésre használják ezeket. Impulzus üzemmódban működnek és igen kis hatásfok (0,1 ... 3 %) jellemző ezekre.

Gázlézerek

- A lézer-aktív anyag a CO_2 . A berendezések általában 3 % CO_2 + 22 % N_2 + 75 % He gázkeverékkel üzemelnek.
- Az elektródák között a nitrogént ionizáljuk és hozzuk plazma állapotba.
- Ezek a lézerek folyamatosan sugároznak, a 10,6 μm -s fénysugár szabad szemmel nem látható, külön jelzőfényt használnak a beállításhoz.

Alkalmazás

- Az ipar minden területén alkalmazzák.
- Minden anyag vágható.
- Acéloknál a 20 mm vastagságot érték el.
- Nagy pontosság érhető el.
- Hazánkban is széles körben alkalmazzák, 63 darab vágólézerről van tudomásunk.